

ERÜ kogude toimkonna kokusaamine 20. mail kl 12 Rahvusraamatukogus

Osalesid: Kairi Felt, Maimu Heintalu, Anu Iho, Helle Klementi, Kate-Riin Kont, Kaire Lass, Eve Lipand, Elvira Mutt, Kristina Pai, Ave Pill (külalisena), Ilvi Rauna, Vaiko Sepper, Ülle Talihärm, Marje Tamra, Kertu Uri, Kaarin Viirsalu.

Protokollis: Kristina Pai

Päevakava:

Kogunemine 11.45 RRI fuajees 12.00 Tervituskohv

- 12.15 Toimkonna koosolek: arhiivkogud.
 - Ülevaade RRI arhiivkogust.
 - Toimkonna liikmete ülevaated raamatukogu arhiivkogust või -trükistest (kui eraldi kogu puudub).
- 14.30 Kohv koos suupistetega
- 15.00 Rahvusraamatukogu arhiivkoguga tutvumine
- 16.00 Baltika ja haruldaste raamatute osakonna tutvustamine
- 16.40 Jooksvad küsimused
- 17.00 Kokkuvõtte päevast

Koosoleku teemad

Kuna viimasel ajal on palju räägitud sundeksemplaridest ja tehtud seaduse muutmisel kaastööd, on teema päevakajaline ja kolleegid Rahvusraamatukogust lahel valmis meile oma kogu tutvustama. Märkimisväärne on ka see, et RRI arhiivkogu tähistas 2010 oma 75. sünnipäeva!

Toimkonna liikmed on näidanud üles huvi eelkõige järgmiste teemade vastu:

- 1) Mida suunatakse arhiivkogusse?
- 2) Mis on samuti arhiivkogu staatuses, kuid paikneb mõnes teises kogus/osakonnas/saalis?
- 3) Kas arhiivkogu koosneb vaid sundeksemplaridest või kuulub iga Eesti teavik sinna olenemata ilmumisajast?
- 4) Kas sundeksemplaridest loetakse 1 või 2 eksemplari arhiivkokku kuuluvaks? Kas ka pisi- või väikekõrre kuuluvad arhiivkogusse?
- 5) Kas *Estonica* kuulub arhiivkogusse? Mille alusel valik toimub (välismaal ilmunud eestlase töö? Võõrkeelde tõlgitud eesti Ilukirjandus?)
- 6) Millist süsteemi kasutatakse paigutuses? Kas järjenumbrilist? Kas perioodika ja raamat paiknevad eraldi või formaadipõhiselt koos raamatuga?
- 7) Kuidas käsitatakse kui arhiivkogust soovitakse midagi deponeerida - näiteks teise raamatukokku, arhiivi, muuseumisse näitusele?
- 8) Kas arhiivkogu laenuvõtte kasutatakse kui on olemas digikoopia? Kui ei, siis kuidas originaal kasutusest välja on viidud?
- 9) Millised on arhiivkogu hoiustamise põhimõtteid? Kas ümbrised, kaaned on kasutusel kõigi eksemplaride puhul või valikuliselt? Millel põhineb valik – säilivusel, vanusel?
- 10) Mida hoiustatakse madalama temperatuuriga hoidlates?
- 11) Arhiivkoguga seotud regulatsioonidest.
- 12) Arhiivkogu kasutamine - millistel tingimustel ja kellele lubatud?

ERÜ kogude toimkonna kokkusaamine 20.05.2010 Rahvusraamatukogus

Protokoll

Meie kokkusaamine pidi esialgu toimuma Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogus, kuid plaan luhtus Islandi tuhapilve tõttu, mis ei lasknud raamatukogu direktoril, kogude toimkonna liikmel Ilvil Saksamaalt koju sõita. Siiski ei jäänud toimkonna kokkusaamine ära, hädast aitasid välja kolleegid **Rahvusraamatukogust**, kes olid lahkelt nõus meid vastu võtma. Seoses teadus- ja arhiivraamatukogudes läbiviidud Riigikontrolli auditi ja Sundeksemplari seaduse muutmisega oli arhiivkogu temaatika päevakohane. Arutleti erinevate raamatukogude arhiivkogu probleematika üle. Lähemalt tutvuti Rahvusraamatukogu arhiivkogu komplekteerimise põhimõtete, arhiivtrükiste vormistamise, kasutajale kättesaadavaks tegemise ja kogu säilitustingimustega. Põhjust RRI külastada oli ka seetõttu, et RRI arhiivkogu tähistas 2010 oma 75. sünnipäeva.

➤ Ülevaade Rahvusraamatukogu arhiivkogust:

- Arhiivkogu loodi 1. novembril 1935 sundeksemplaride koguna (siit ka nimetus S-kogu), kuhu hakati suunama üht eksemplari kõigest Eestis ilmunud trükistest. Esimestel aastatel komplekteeritigi arhiivkogu jooksvalt saadud sundeksemplari alusel, mõne aasta pärast hakati ostma ka vanemaid trükiseid ja mujal ilmunut. Arhiivkogusse kuulub ka 1872.a. asutatud üks esimesi eesti talupoegade raamatukogusid – Metsiku küla laenukogu. Viimane koosneb peamiselt 19.-20. saj. vahetusel kohapeal köidetud konvoluutidest. Varasemad trükised selles kogus pärinevad 18. saj. lõpust. RR omandas Metsiku kogu 1960ndatel aastatel.
- RRI arhiivkogusse kuuluvad eestikeelsed teavikud, mis on ilmunud alates 1861 ja võõrkeelsed teavikud, mis on ilmunud alates 1831. Varasemad väljaanded asuvad harulduste kogus.
- Arhiivkogusse kuuluvad kõik väljaannete laadid – raamat, perioodika, kaart, noot, pisitrükis, standart, tehnikakirjanduse erilaad, auvis, e- teavik, alates 2006.a. plakat ja postkaart (varem komplekteeritud kuuluvad põhikogusse). Kõik postkaardid paiknevad kunstide teabekeskuses, kus neid hetkel *Europeana Traveli* projekti käigus digiteeritakse.
- *Estonica* - sisuliste väljaannete kuulumise arhiivkogusse määrab autori päritolu – kui autor on Eestist pärit, kuulub teos arhiivkogusse. Raamat, mis räägib Eestist, kuid mille autor on välismaalane, kuulub põhikogusse.
- Arhiivkogu väljaandeid saab kasutada vaid selleks ettenähtud saalis ja vaid juhul kui teisi eksemplare raamatukogus ei leidu, ettetellimise võimalust ESTERi kaudu ei ole. ESTERis paiknevad arhiivkogu teavikud eksemplaride loendi lõpus, et neid esimesena ei tellitaks (sama praktika on rakendatud ka teistes raamatukogudes).
- Arhiivkogu teavikud varustatakse 100% ulatuses arhiivinõuetele vastavate ümbristega. Sissekirjutused tehakse vaid spetsiaalse hariliku pliiatsiga.
- Arhiivkogu paikneb 4 suures ja 2 allajahutatud hoidlas (8-9° ja 14-15°). Külmemas hoidlas paiknevad ohustatud teavikud: kustuvate tekstide ja hapra paberiga väljaanded ning unikaalne Metsiku küla laenukogu. Nn. eelkambris (14-15°) asuvad auvised, e-teavikud (disketid ja CD-ROMid), kompaktandmeplaadid ja kombineeritud teavikud.
- Arhiivkogu paigutussüsteem oleneb teaviku laadist ja komplekteerimisaastast. Näiteks perioodika puhul on järjestus tähestikulis-kronoloogiline, raamatute puhul formaadilis-kronoloogilis-tähestikulisest kuni formaadilis-kronoloogilis-inventarinumbriliseni jne. Pisitrükiste paigutus lähtub UDK-st.
- Harulduste ja arhiivkogu lugemissaali kõrval asuvas näitusesaalis on tagatud ka harulduste jt säilituskogudesse kuuluvate teavikute eksponeerimiseks sobiv temperatuur ja õhuniiskus.

- Arhiivkogu teavikuid saab erandjuhul eksponeerida näitustel väljaspool raamatukogu. Selleks on vajalik juriidilise isiku garantiikiri ja juhul kui näituseruumides on tagatud nõuetekohased tingimused, vormistatakse väljaandeakt.
- Arhiivkogu eksemplaridest valmistatakse kasutus- ja tagatiskoopiaid vastavalt igaaastasele reprodutseerimiskavale, samuti lugejateeninduse käigus.
- Arhiivkoguga seonduvat reguleerivad mitmed dokumendid: Arhiivkogu juhend, Pisitrükiste juhend, *Estonica* juhend, Hoidlate kasutamise eeskiri, RR kogude kujundamise ja säilitamise tegevuskava aastani 2013, Tagatiskoopiate kogu juhend.
- **Ülevaade teiste raamatukogude arhiivkogudest**
Kõik toimkonna liikmed andsid ülevaate oma arhiivkogust ja sellega seotud jooksvatest töödest. TÜR andis teada, et koostamisel on juhend ohustatud originaalide digiteerimise järel originaalide kasutusest välja viimise kohta (sh tähistus ESTERis, hoidlas, lugeja teavitamine).
- **Jooksvad küsimused**
 - Kolimised (EKAR);
 - uute majade ehitamine (TTÜ ja EKA – samade arhitektide planeeritud);
 - Sundeksemplarid ja pisitrükised – kas kõik kuulub säilitamisele?
 - Mida tähendab trükieelne fail ja selle toomine sundeksemplari seadusesse?

Toimkond tänab Rahvusraamatukogu kolleege sisuka päeva ja lahke kostitamise eest!